

İSLAM DÜŞÜNÇESİNDE KADINA YÖNELİK ŞİDDET SÖYLEMİNE BİR BAKIŞ

Prof.Dr.Osman GÜNER*

ÖZET

Bu makalede İslami öğretilere dayalı kimi söylemlerin kadınlara yönelik şiddet sorununun oluşumunda ne denli bir etkiye sahip olduğu; daha açık bir ifadeyle, bazılarınca şiddet içerdiği varsayılan ayet ve hadislerin gerçekten şiddet içerip içermediği konusu ele alınmaktadır. Öyle anlaşılıyor ki, dinin naslarının doğru bağlamda anlaşılabilmesi ve bazı yanlış algılamalara dayalı olarak kimi şiddet olaylarının dini nedenlerden kaynaklandığı savı ortaya atılmıştır. Oysaki kadına yönelik şiddet söylemini benimsemiş hiçbir düşünce-nin, doğru anlaşıldığı takdirde ayet ve hadislerden dayanak bulabilmesi mümkün değildir.

Anahtar Kelimeler: kadın, şiddet, İslam, söylem, bağlam

Yaşadığımız çağ, modern insanın geleneksel değerlerden önemli ölçüde koptuğu ve yerine günün koşulları gereğince farklı yaşam deneyimlerini esas aldığı bir zaman kesiti olma özelliğini taşımaktadır. Modern hayat, bir taraftan insanoğluna bazı kolaylıkları ve farklı yaşam seçeneklerini sunarken, diğer taraftan da *'insan oluş'* a dair bir takım değerlerin buharlaşmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda bize sunulan bazı güncel imkanlar yanında, insanlar arası ilişkiye dair erdemlerin, toplumsal yaşamın dinamikleri olarak görülen dayanışma örüntülerinin ve dinen yaşanılması öngörülen manevi atmosferin önemli ölçüde örselendiğini görmek kaçınılmaz olmuştur.

Güncel basında hemen her gün görmeye alıştığımız aile dramları, kapkaç vurgunları, töre cinayetleri, kadın ve çocuklara yönelik şiddet ve hasılı benzer felaket haberleri neredeyse sıradan hadiseler haline gelmiştir. Hiç şüphesiz bu olayların nedenleri sorgulanırken bunları tek bir sebebe irca etmek doğru değildir. Sorunun hem dini ve kültürel, hem sosyal ve psikolojik, hem de küresel boyutlarının bulunduğunu söylemek daha gerçekçi bir yaklaşım olsa gerektir. Ancak şunu hemen ifade etmek gerekir ki, esasen sorun(lar)ın temelinde bireysel olarak insandan başlamak üzere beşerî ve toplumsal bilinç zafiyetinin yattığı açık bir gerçektir. Gerek maddî, gerekse manevî yönüyle iyi eğitilmemiş birey ve

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı Başkanı.

toplumlarda böylesi şuarsuz davranışlar ve suç görüntüleri geçmişten günümüze hep olmuş ve olmaya da devam edecektir.

Biz bu makalemizde, Kur'an ve hadislerde yer alan kadına yönelik bazı metinleri ve uygulamaları göz önüne alarak sorunun temelinde veya çözümünde İslam kültürünün ne denli rol oynadığını değerlendirmeye çalışacağız. Kuşkusuz daha kapsamlı olmayı gerektirecek bu denli önemli bir konuyu bir makale çerçevesinde ele almanın zorluğunun da farkında olarak İslam kültüründe kadına bakışı bir yönüyle yansıtmayı hedefliyoruz.

Meselenin Güncel Boyutu

Burada konunun yaşadığımız toplumda hangi boyutlarda olduğunu birkaç cümle ile de olsa güncel yaşamdan bazı anekdotlar aktararak göstermek uygun olacaktır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kadın Sorunlarını Araştırma ve Uygulama Merkezi'nce kadının toplum ve aile içindeki yerinin ve konumunun tespitine yönelik yapılan bir araştırmanın sonuçları oldukça dikkat çekicidir. Diyarbakır'ın 97 köyünde yaşayan 472 kadınla yüz yüze yapılan bu araştırmanın verilerine göre, kadınların % 30'unun 15 yaşın altında, % 43'ünün de 14-18 yaş arasında evlendirildiği, ilk doğumlarını bu yaşlarda yaptıkları ve çevrelerinde töre cinayeti ve intihar olaylarının oldukça yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmada yöneltilen "Yakın çevrenizde töre cinayeti işlendi mi?" sorusuna % 6,4'ünün "evet" dediği, bu köylerdeki 19 kadının "namus meselesi" yüzünden töre gereği yakınları tarafından silahla, boğularak, damdan atılarak veya taşlanarak öldürüldüğü ileri sürülmektedir. Yine "Yakın çevrenizde intihar olayları yaşandı mı?" sorusuna ise, kadınların % 14'ü "evet cevabını vermişlerdir."¹

Esasen bu gibi olayları artırmak ve hatta daha müessif olanlarını tespit etmek mümkündür. Ancak burada dikkati çeken bir hususa işaret etmekte fayda var. O da şu, gerek kadınlara ve gerekse çocuklara yönelik bu tür şiddet olayları, sadece bizim gibi halkı Müslüman toplumların ve bu günün problemi değildir. Bu olaylar hemen her toplumda görülebilmektedir. Modern Batı dünyasında da aile içi şiddet, oldukça yüksek oranda görülen bir hadisedir. Nitekim Belçika'da kadınlara yönelik şiddet ile ilgili olarak 1997'den bu yana başlayan bir çok yasama ça-

¹ <http://www.zaman.com.tr/webapp-tr/haber.do?haberno=467525> (AA.dan naklen). Başka bir ibretlik olay için bk. http://www.haber7.com/haber.php?haber_id=205273.

lışmasına rağmen, kadınların aile içi şiddet ile ilgili şikayetlerinin büyük çoğunluğunun bir dava ile sonuçlanmadığı görülüyor. Polis aile içi şiddet kayıtlarını diğer saldırganlık türlerinden ayrı tutmaya çok yakında başladığından, şimdilik resmi şikayetler konusunda net istatistiksel rakamlar veremiyor. Bununla birlikte, 1998'de yapılan bir çalışma; kadınların % 50'sinden fazlasının aile içi şiddete maruz kaldığını, bunun da % 30'unun eşleri tarafından uygulanan şiddet biçiminde olduğunu gösterdi.² Dünya Sağlık Örgütü'nün 7 yıl süren çalışması sonucunda yayınladığı bir raporda, Batı'da her 6 kadından birinin aile içi şiddete maruz kaldığı belirtilmektedir. Yine istatistiklerin verdiği bilgilere göre, Batı'da Müslüman toplumlara göre aile içi şiddet oranı daha fazladır. Bu da meselenin sadece dini boyutlu olmadığını ya da sorunun dinî bir yönlendirilmeden kaynaklandığına ilişkin bir değerlendirme yapılamayacağını göstermektedir. Esasen genelde bu tür meseleler çoğu kez dinle ve dindarlıkla bağlantılı olarak değerlendirilir ve gerek izah ve gerekse çözüm çoğunlukla tek bir boyuta indirgenerek aranmaya çalışılır ki, bunun yanıltıcı ve sorunun halli için yetersiz bir yaklaşım denemesi olduğu açıktır.

Kadına Yönelik Şiddet Söyleminin Tarihsel Boyutu:

İslam geleneğinde kadının konumu ve kadına yönelik sorunların çözümü konusuna geçmeden önce, İslam'ın doğduğu coğrafyada Arap toplumunun genel yapısı içerisinde kadın ve özellikle kız çocukları hakkındaki telakkilere kısaca bakmakta yarar vardır. Kaynakların bize verdiği bilgiler, Cahiliye dönemi Araplarının kız çocuğuna karşı takındıkları tavır, sosyal bir yara ve hatta açık bir cinayet şekline dönüştüğünü göstermektedir. Kız çocuğu ailede bakımı ve büyütülmesi istenilmeyecek kadar değersiz bir meta ve sosyal yönden varlığı utanç duyulacak kadar sorun edinilen bir konuma düşmüş durumdaydı. Nitekim Kuran-ı Kerim'de de işaret edildiği gibi, ekonomik ve sosyal endişelerle öldürülen bu çocukların durumu, adeta toplumun yüzkarası haline gelmişti. Kur'an-ı Kerim, Cähiliye toplumundaki bu talihsiz olayı çok dramatik bir üslupla dile getirir: *“Onlardan birine bir kızının dünyaya geldiği müjdeleince, öfkesinden ve üzüntüsünden, yüzü mosmor kesilir. Müjdelendiği bu kötü haberin etkisiyle utanıp eşinden dostundan saklanmaya çalışır. Şimdi ne yapsın: Hor, hakir, itilip kakılan bir bela olarak onu hayatta mı bıraksın, yoksa toprağa mı gömsün, ne yapsın? diye kara kara düşünür!*

² Bk. <http://www.amnesty-turkiye.org/sindex.php3?sindex=vifois1003200403>.

Dikkat ediniz, ne fena hükümlerdi verdikleri bu hükümler!”³

İslam'ın doğuşu sonrasında, daha önce bu tür bir bahtsızlığı yaşamış olan bazı sahabiler, kız çocuklarını nasıl diri diri toprağa gömdüklerini anlatarak o gün yaptıklarını büyük bir bilinçsizlik olarak esefle hatırlarlardı. Hz.Peygamber de duyduklarından etkilenir ve göz yaşlarını tutamazdı. Nitekim sahabeden biri O'na kendi öz evladını nasıl gömdüğünü şöyle anlatmıştı: “Ey Allah'ın Elçisi! Biz Cahiliye döneminde putlara tapan ve çocuklarımızı öldüren bir millettik. Bir kızım dünyaya gelmişti. Konuşacak çağa ulaşmış, sesini duyunca sevinir mesut olurum. (Toplumsal baskıyla olsa gerek) Bir gün onu yanıma çağırdım ve peşim sıra götürdüm. Sonunda bir kuyunun başına geldik. Kızımın hiçbir şeyden haberi yoktu. Kuyunun başında elinden tuttum ve oraya doğru attım. Duyduğum en son sözü, “Babacığım, babacığım!” diye yankılanan çığlığıydı!!!” Bu olayı her dinleyişinde Allah Resûlü göz yaşlarına boğulur ve sakal-ı şerifi ıslanınca kadar ağlardı. Resûlü Ekrem (a.s.) buna rağmen adamı: “(Şunu iyi bil ki) Allah (c.c.) Câhiliye’de işlenen kötülük (ve günahları) silmiştir. Sen bundan böyle iyi şeyler yapmaya devam et!”⁴ diyerek teskin etmişti. Tarihçi İbn Habîb’in (v.245) naklettikleri de bunu desteklemektedir. Onun bize aktardığına göre, kimi Araplar yoksulluk korkusuyla kızlarına bu zulmü yaparken, Zühre b. Kilâb gibi kimi zenginler de peş peşe üç erkek çocuğu öldüğü için sonradan doğmuş olan kızını diri diri toprağa gömmüştü.⁵

Câhiliye devrinde bazı kimseler, fuşşa düşebilecekleri korkusuyla veya evde kalıp da ailesine yük olması endişesiyle kız çocuğuna babalık yapmayı bir utanç vesilesi olarak görürdü.⁶ Makalemizin başında da değindiğimiz günümüz örnekleri de gösteriyor ki, Cahiliye'nin üzerinden on beş asır geçmiş olmasına rağmen, yaşadığımız coğrafyada benzer bazı gerekçelerle ve sözde töre bahane edilerek masum kız çocuklarına reva görülen tecavüz ve cinayet olayları, günümüzde yaşayan kimi insan topluluklarının hala modern dönemde ‘cahiliye’yi yaşadıklarını göstermektedir. Yüzyıllar geçse de insanî erdemlerden nasibini almamış, bilinç yoksunu birey ve toplumlar, bu karanlık dönemin izlerini sürmekten kendilerini alamamaktadırlar. Yine insanî hiçbir gerekçeye dayanmadığı halde sadece heva ve hevesinin kölesi olmuş günümüz modern insanı,

³ Nahl, 16/58-59; ayrıca bk. En’âm, 6/140; İsrâ, 17/31; Mümtehine, 60/12; Tekvir, 81/8-9.

⁴ **Dârimî**, Mukaddime, I/3-4.

⁵ İbn Habîb, **el-Munammak**, s.336.

⁶ Rıza Savaş, **Hız. Muhammed (sav) Devrinde Kadın**, s.30.

hiç acımadan Yüce Yaratıcı'nın can bahşettiği doğacak masum bir yavruya kıyma ve cinayet anlamı taşıyan kürtaj gibi yüz kızartıcı bir eylemin esiri olmaktan kendini kurtaramamıştır.

Cahiliye insanı, her ne kadar kaynaklarda aktarılan ve istisna kabildinden sayabileceğimiz bazı tecrübeler, aksine bir kanaati desteklemiş olsa da,⁷ genel olarak bakıldığında kadına değer vermez ve adeta onu alelade bir meta gibi görürdü. Kız çocuklarına reva görülen cinayet ve aşağılama görüntüleri de, esasen temelde “kadın oluşa” yönelik Cahiliye dönemi telakkisinin bir vakia olduğunu göstermektedir. İslam öncesi dönemde kadına karşı takınılan bu aşağılama tavrı konusunda Hz. Ömer'in (r.a.) şu sözleri de meseleyi tüm açıklığıyla ortaya koymaktadır: “Biz Cahiliye döneminde kadınları bir şey yerine koymazdık. İslam gelip de Allah onlar (la iyi ilişkiler kurmamız konusunda bizi) uyarınca,⁸ onların da bizim üzerimizde hakları olduğunu anladık..”⁹ Hz.Ömer'in bu sözleri İslam öncesi kadının konumuna ilişkin bir itiraf niteliğindedir. Hatta Hz.Ömer'in kadınlara ve özellikle de kızı Hz.Hafsa'ya, Peygamber (a.s.)'a karşı daha itaatkar olması yönündeki kendine özgü ikazının, Peygamber (a.s.) tarafından munis bir eda anlamına gelecek hafif bir tebessümle karşılanması,¹⁰ Ömer (r.a.)'ı haddinden fazla hayrete sevk etmiş olmalıdır. Ayrıca Hz. Ömer'in oğlu Abdullah'ın (r.a.) şu sözleri de, bize asrı sadet döneminde kadının kazandığı konumu ve sonrasındaki yaklaşıma dair önemli bir mukayese imkanı sunmaktadır: “Biz Peygamber (a.s.) zamanında hakkımızda bir vahiy inmesinden korktuğumuz için kadınlara söz söylemekten, haklarını çiğnemekten ve onlara sert davranmaktan sakınırdık. Ne zaman ki, Peygamber (a.s.) vefat etti, biz de artık onlara karşı çok (kıncı ve yıkıcı) sözler söyledik ve onlar hakkında kusurumuz arttı.”¹¹

⁷ Konuyla ilgili araştırması bulunan Rıza Savaş ilgili eserinde, Cahiliye devrinde çeşitli alanlarda başarılı olmuş kadınların bulunduğu ve hatta zaman zaman erkekleri de geride bırakarak öne çıktıklarına işaret etmektedir. Buna göre, Mekke'de okuma yazma bilen, Ukaz panayırında erkeklerle beraber imtihan edilen ve tubî konularda önemli yere sahip kadınların bulunduğu anlaşılmaktadır. Bk. Savaş, **Hz. Muhammed (sav) Devrinde Kadın**, s.22-23.

⁸ Şârihler, hadisın bu kısmının Nisâ suresinin 4/19. (“Ey iman edenler! Kadınları zorla miras olarak almanız helâl olmaz. Çok belli bir fuhuş işlemedikçe onlara verdiğiniz mehrin bir kısmını ele geçirmek için onları sıkıştırmanız da size helâl değildir.Onlarla hoşça, güzelce geçinin...”) ayetine işaret ettiği kanaatindedirler, bk. Kastalâni, **İrşâdü's-Sâri Lişerhi Sahîhi'l-Buhârî**, XII/646.

⁹ **Buhâr'i**, Libâs, 31; Tefsir 66, 2.

¹⁰ Aynı yer.

¹¹ **Buhârî**, Nikâh, 81.

Gerek Hz.Ömer'in ve gerekse oğlu Hz.Abdullah'ın bu sözleri, o günün Arap toplumunda kadına layık görülen konumun keyfiyeti ile İslam'ın doğuşu sonrasında yaşanan gelişmeleri ortaya koymaktadır. Bununla birlikte "kadın oluşa" böylesi bir konum belirlemenin arka planında yatan bir yoruma da işaret etmeden geçemeyiz: Esasen kültürel ve toplumsal pek çok nedene işaret etmek mümkün olmakla birlikte, belki de bu yaklaşımın temelinde Arapların göçebe hayatı sürmesinin önemli bir rolü olsa gerektir. Zira hayatın zorlukları karşısında sürekli yer değiştirmek zorunda kalan ve kendilerini başka kabilelere saldırarak ganimet elde etme mecburiyetinde hisseden bu göçebe toplulukların, muharip sınıftan olmayan ve daha ziyade tüketici olarak gördükleri kadına ikinci sınıf insan muamelesi yapmaları şaşırtıcı olmamalıdır.¹² Bu tespit bize, kadın erkek ayrımı yapmaksızın insanı yaratılmışların en mükemmeli olarak vasıflandıran anlayışın¹³ aksine, onu makyavelist (çıkarıcı) bir anlayışla ekonomik bir obje olarak gören ve her halükarda bazı ahlakî ve manevî erdemlere sahip olabileceği tasavvuruna önem vermeyen bir anlayışın, tıpkı günümüzde olduğu gibi, Câhiliye toplumunda da egemen olduğunu göstermektedir. Esasen meselenin özünün, tüm açıklığıyla bu noktada odaklaştığı anlaşılmaktadır.

İslam Düşüncesinde Kadına Yönelik Şiddet Söylemi

Öncelikle ifade etmeliyiz ki, İslam dini, gerek İslam öncesi Arap toplumundaki dinî anlayış ve gerekse yerleşmiş örf ve adetlere nispetle kadının sosyal, ekonomik ve hukukî konumunda çok önemli değişiklikler yapmıştır. Her şeyden önce Kur'an-ı Kerim, insan olması bakımından kadını erkekle eşit bir varlık olarak kabul etmiştir. Yüce Allah, insanların birbirleriyle kaynaşıp daha huzurlu ve mutlu yaşamaları için erkek ve kadını birbirlerine eş olarak yaratmıştır: "Kaynaşmanız için size kendi (cinsi)nizden eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhamet peyda etmesi de O'nun (varlığının) delillerindendir. Doğrusu bunda, iyi düşünen bir kavim için ibretler vardır."¹⁴ İslam'da, Yahudi ve Hıristiyan teolojilerinde kabul edildiği gibi, ilk kadın tarafından işlenen ve erkeğin de işlemesine sebep olunan aslî günah anlayışı yoktur. Kur'an, Hz. Âdem'le Hz. Havva'nın şeytan tarafından müstereken kandırılarak günaha meylettiklerinden bahseder.¹⁵ Dolayısıyla İslam'da, feminizme zemin oluşturacak kadın

¹² M.Akif Aydın, "Kadın, İslam'da Kadın", DİA, XXIV/86.

¹³ Tîn, 95/4.

¹⁴ Rûm, 30/21; bk. Nisâ, 4/1.

¹⁵ Bakara, 2/34-36; krş. Tâhâ, 20/121.

karşıtı bir söylem yoktur. Erkek olsun, kadın olsun her doğan çocuk günahsız doğar ve masum kabul edilir; sonradan işlediği günahlardan dolayı sorumlu tutulur.¹⁶

Hadis ve sünnette de geçtiği üzere, Hz. Peygamber'in kadınlara yönelik sözleri ve uygulamaları, Kur'an'da belirtilen bu çizgiye uygun düşmektedir. Kadınlar her zaman O'nu, sorunlarıyla ilgilenen, eşleriyle olan anlaşmazlıklarda ara buluculuk yapan, haklarını koruyup kollayan, erkeklere eşlerine iyi davranmalarını öğütleyen ve kendi yaşantısıyla da buna örneklik eden sıcak bir dost ve koruyucu olarak bulmuşlardır. Peygamber (a.s.)'ın beyan ve uygulamalarında bu tavrın örneklerini tüm ayrıntılarıyla görebilmek mümkündür. Nitekim O (a.s.): *"Sizin en hayırlınız, eşlerine karşı en iyi davrananlarınızdır. İçinizde eşlerine karşı en iyi davrananınız da benim."*¹⁷ diye buyururken hem bizatihi kendisinin kadınlara karşı gösterilmesi gereken hayırhahlığa örnek teşkil ettiğini, hem de ashabının buna uygun davranışlar geliştirmesini öngörmektedir. Aynı şekilde Allah Resül'ünün insanlığa son seslenişi ve vasiyeti olarak irat ettiği Veda Hutbesi'nde de kadınlara yönelik davranışlar konusunda ashabını şöyle uyarmıştır: *"Ey İnsanlar! Kadınlarınızın sizin üzerinizde hakkı bulunduğu gibi, sizin de onlar üzerinizde hakkınız vardır: Sizin onlar üzerindeki hakkınız, sizden başka bir erkeğe döşeğinizi çiğnetmemeleri (namusunuzu korumaları) ve sizin hoşlanmadığınız herhangi bir kimseyi, izninizin dışında evlerinize almamalarıdır. Kadınlara en güzel şekilde davranın; zira onlar sizin himaye ve korumanız altına girmiş kimselerdir. Sizler onları Allah'ın bir emaneti olarak aldınız...Kadın (hak)lar(ına riayet) konusunda Allah'tan korkun. Ve onlara karşı en güzel tarzda muamele edin!.."*¹⁸

Burada şunu da belirtmekte yarar vardır: Kur'an'ı ve Peygamber'in (a.s.) sünnetini değerlendirmede bütüncül bakamayan, gönderilen ilahî metinlerin indiği ortamı ve kavramların anlamını kavramakta zorluk çeken ve yeterince tahlil gücüne sahip olmayan kimi şahısların, bazı ayet ve hadis metinlerinde geçen ve iyi tahlil edilmeyi gerektiren bazı ifadelere bakarak peşin yargıya varmaları, doğru olmayan bir takım değerlendirmeleri de beraberinde getirmiştir. Sözelimi, Kur'an-ı Kerim'de geçen, *"...Dik başlılığından endişe ettiğiniz kadınlara gelince: Onlara önce öğüt verin, vazgeçmezlerse yatakta yalnız bırakın ve bunlarla da yola*

¹⁶ Aydın, **"Kadın, İslam'da Kadın"**, XXIV/86-87.

¹⁷ İbn Mâce, Nikah, 50.

¹⁸ Muhammed Hamidullah, **el-Vesâiku's-Siyâsiyye**, s.228.

gelmezlerse onları hafifçe dövün. Şayet size itaat ederlerse, onlara yüklenmek için bir sebep aramayın. Unutmayın ki üstünüzde çok yüce ve büyük olan Allah vardır.”¹⁹

Toplumsal yaşamın çekirdeği ve özü olarak görülen ailenin ne denli önemli ve sıkı sıkıya korunması ve parçalanmasına asla müsaade edilmemesi gerektiğine işaret eden bu ayette yer alan “...bunlarla da yola gelmezlerse hafifçe dövün!” şeklindeki ifade doğru anlaşılmaya ve yorumlanmaya muhtaçtır. Zira ayete bu haliyle zahiri olarak bakıldığında, adeta kadına dayak ve şiddet uygulamak, Kur'an'ın bir emri imiş gibi telakki edilebilir. Ve nitekim de ayeti bu gözle okuyanlar, içinde yaşadığımız koşullarda İslam'ın kadını rahatlıkla şiddete maruz bıraktığı ve 'ikinci sınıf bir varlık' olarak algıladığı şeklinde değerlendirme yapabilmektedirler. Doğrusu böylesi kanaatlerin oluşmasında, iç ve dış etkenler diyebileceğimiz bir dizi faktörün rol oynadığını belirtmek mümkündür. İç etkenler arasında, her ayette olduğu gibi bu ayetin nazil olduğu şartların ve ortamın bilinmesi ve dahası ayetin kendi bütünlüğü içinde iyi okunabilmesi, doğru bir anlamaya yardımcı olacaktır. Bu bağlamda öncelikle şunu belirtmek gerekir ki, 'dövme' eyleminin bizim bu günkü zihin ve algı dünyamızda kazandığı anlam ile o dönemde Kur'an'a muhatap olan kişilerin zihnindeki anlamı birbirinden farklıdır. Çünkü o dönemde kadınların dövülmesi halen geçerliliğini sürdüren bir olgu, **'fiili bir durum'**dur ve Kur'an'ın yaptığı da o fiili durumu beyandan ibarettir. Hatta kadınlara İslam'ın tanıdığı haklar açısından baktığımızda onların erkekler tarafından kabulü devrim çapında büyük bir hadisedir. Bir başka tabirle *'aile yuvasını koruma adına üçüncü sırada zikredilen dövme ve ona sınırlama getirilmesi bugünün aksine dönemin kadınları tarafından hayretle karşılanan ve bundan dolayı Allah'a ve Resulüne teşekkürler sunularak karşılanan bir ikramdır adeta.'*

Şunu da hemen ifade etmeliyiz ki, ne Kur'an-ı Kerim ve ne de Hz.Peygamber'in yaşantısı, böylesi bir uygulamayı korumak ve sürdürmek gibi bir tavır besliyor değildir. İslam'ın ana kaynakları olan Kuran ve sünnetin asıl hedefi, bir aile ortamında kadını ve erkeğiyle bütünleşmiş, ayrılığı ve parçalanmayı asla tasvip etmeyen ve bununla birlikte aile yaşamında kadının ve erkeğin belli görevleri yüklenmiş bulunduğu bir hayat tarzını gerçekleştirmektir. Bu yaşantıda *'kadının toplumsal hayattan yoksun kılınarak eve hapsedilmesi'* gibi bir yönlendirme bile öngörülmemektedir. Esasen genelde İslam bilginlerinin kanaati de bu doğrul-

¹⁹ Nisa, 4/34.

tudadır; ayetteki ‘dövün’ fiili, kesinlikle bir teşvik içermediği gibi, öncelikle mevcut toplumdaki ‘fülî bir duruma’, kadına tanınan haklar açısından bakıldığında da tedricî olarak gerçekleştirilmek istenen bir iyileştirme sürecinin ilk ayağına işaret etmektedir. Başka bir deyimle, bu, Cahiliye gibi bir toplumun genlerine ve damarlarına kadar işlemiş böylesi bir adetin değiştirilmesine zemin teşkil edecek ‘tedricilik’ metodunun yani bu değişimin zaman içinde peyderpey gerçekleştirilmesinin ilk basamağıdır.

Hız.Peygamber’in yaşadığı dönemde, kadınlara yönelik yaklaşımında, kesinlikle şiddet ve baskı içeren ne bir söylem vardır, ne de buna işaret anlamı taşıyacak bir uygulama mevcuttur. Aksine Peygamber’in (a.s.) kadınla alakalı bütün söz ve uygulamalarında tam bir nezaket, hoşgörü ve kadirşinaslık tavrı hakimdir. Hadis kaynaklarında bu kanaatimizi doğrulayan çok sayıda anekdot bulmak mümkündür. Nitekim Buhârî’nin (v.256) naklettiği bir rivayette geçtiğine göre, vaktiyle Hz. Ömer bir gün, Allah Resulü’nün yanına girebilmek için izin ister; o esnada Hz.Peygamber’in yanında, kendisine çeşitli sorular soran Kureyşli kadınlar vardır ve sesleri nezaket sınırının biraz ötesine geçerek Allah Resulü’nün sesini bastırmaktadır. Hz.Ömer’in izin istediğini duyunca, hemen toparlanırlar. Peygamber (a.s.) Hz.Ömer’e izin verip içeri girdiğinde, Ömer (r.a.) Resulü Ekrem’in gülümsediğini görür. Ve sebebini sorar. O da, ‘yanımdaki bu kadınların, senin sesini duyunca hemen toparlanmalarına hayret ettim’ diye karşılık verir. Hz. Ömer ‘Ey Allah’ın Elçisi! Sen sakınılmaya ve saygıya daha layıksın!’ der ve kadınlara dönerek, ‘ey nefislerine yazık edenler! Benden çekiniyorsunuz da Allah Resulü’nden neden çekinmiyor musunuz?’ diyerek onları azarlar. Kadınlar, ‘sen Allah Resulü’nden daha sert ve katısin (bundan dolayı senden korkarız)’ derler. Allah Resulü aralarına girerek, “Ey Ömer, tamam! Allah’a yemin olsun ki, (bu kadar sertlik ve azametin) karşısında şeytan seninle karşılaşsa, mutlaka yolunu değiştirir, başka bir yola sapar!” buyurur.²⁰

Bu ilginç örnek, kadınlara karşı şiddet içermek bir tarafta, Hz.Peygamber’in herkese karşı genel olarak sergilediği yumuşak ve hoşgörülü tavrının kadınlara karşı nasıl bir nezaket ve inceliğe dönüştüğünün açık bir işaretidir. Ayrıca bu tavır, kadınların Hz. Peygamber’in yanındaki rahat davranışlarını farklı değerlendiren Hz.Ömer’e de içinde iltifat barındıran ince bir uyarıya da işaret etmektedir.²¹ Peygamber

²⁰ Buhârî, Edeb, 68.

²¹ İsmail H.Ünal, “Allah’ın Eşit Kulları”, Diyanet Aylık Dergi, Kasım-2006, s.46.

(a.s.), kendisini ziyarete gelen kadınlara iltifat eder, onlarla yakından ilgilenir, hal ve hatırlarını sorar, onlara karşı asla ilgisiz kalmazdı.²² Hastalandıklarında ziyaret eder, geçmiş olsun dileklerini bizzat iletirdi.²³ Kendisini yemeğe davet eden kadınların davet ikramlarını geri çevirmez, icabet eder ve ikramlarını kabul ederdi.²⁴ Hatta Peygamber (a.s.), mescidin bir kapısını onlara tahsis eder,²⁵ Cuma ve bayram namazlarına iştirak eden kadınlara özel bir konuşma yapar²⁶ ve ayrıca haftanın belli günlerinde onların sorularına cevaplar vererek onlar için hususî bir gününü vaaz ve nasihate ayırırdı.²⁷ Bütün bunlar Allah Resulü'nün katında, kadına yönelik Peygamber (a.s.) tavrının ne büyük bir ali cenaplık içerdiğini gösteren ve günümüz insanının da çok önemli dersler çıkarabileceği ibretlik olaylardır.

Bu peygamber telakkisidir ki, “kendisini kadın yaratmadığı için her sabah Tanrı'ya şükreden” Yahudi erkeğinden;²⁸ “erkek kadın için değil, bilakis kadın erkek için yaratılmıştır” şeklindeki Hıristiyan telakkisinden soyutlanmış İslam'ın kabulü olan, yüce Yaratıcı'nın (c.c.) her iki cinsi, birbirini tamamlayan, birbirlerinin kusur ve ayıplarını örten bir bütünü parçaları gibi tanıttığı “...kadınlar sizin için elbiseler, sizler de onlar için elbiselersiniz”²⁹ ilkesini ölçü almaktır. Buradan hareketle şunu ifade edebiliriz ki, Peygamber'den (a.s.) bize tevarüs eden İslam inancı ve kültürüne göre insanî fazilet ölçüsü, salt kadın veya erkek olmak değil, takva (yani Allah'ın emir ve yasaklarına uymada sadakat) sahibi olmaktır. O halde Allah'ın buyruklarına karşı gelmekten sakınan bir kadın veya erkek, aralarında hiçbir ayırım gözetmeksizin Allah katında saygın bir kuldur. Bu tespit, kadın veya erkek olmanın tek başına hiçbir şekilde erdemliliğe veya erdemsizliğe işaret etmediğini göstermektedir.

Bununla birlikte, Hz.Peygamber'in kadınlara yönelik şiddet eylemlerini asla tasvip etmediği ve bu yöndeki tavırlara da açıkça karşı çıktığına işaret eden sözler ve uyarıların varlığı da dikkat çekicidir. Nitekim Müslümanlar için güzel bir örnek olan Peygamber'in (a.s.), hayatı boyunca

²² **Buharî**, Edeb, 68.

²³ **Nesai**, Cenâiz, 76.

²⁴ **Buharî**, Hars ve Muzâraa, 21; **Nesai**, İmâmet, 19.

²⁵ **Ebü Davud**, Salât, 54.

²⁶ **Buharî**, İdeyn, 7; **Müslim**, İdeyn, 2-4.

²⁷ **Buharî**, İlim, 36.

²⁸ Harman, “**Kadın, Yahudilik'te Kadın**”, XXIV/84-5 (**Encyclopaedia Judaica**, XVI/623-628'den naklen).

²⁹ Bakara, 2/187.

hiçbir kadına veya bir köleye asla vurmadığı ve kadınlarını dövenleri de sert bir şekilde uyardığı bilinmektedir.³⁰ Dahası Hz. Peygamber'in, karısını döven hiçbir erkeği haklı gördüğüne ilişkin kaynaklarda herhangi bir bilgi kaydedilmemektedir. Aksine O, eşlerini dövenlerin, hayırlı kimselerden sayılamayacağını ifade etmektedir.³¹ Nitekim kocasından dayak yiyen Ümmü Cemil adındaki bir kadın sahabe, durumu Peygamber'e (a.s.) bildirdiğinde, O, kadının kocasını karşısına alarak: "eşinden ayrılmak ister misin?" diye sormuş ve neticede onu karısından ayırmıştır.³²

Sonuç

Bütün bu deliller ve sunulan görüşler şunu gösteriyor ki, İslam düşüncesinde, her ne kadar bazı söylemlerde kadına yönelik şiddet ifadeleri var gibi görünse de, bu ifadeler doğru bağlam ve şartlarda, bu metinlerin söylendiği ve uygulandığı ortam, maksat ve 'mevcut durum' dikkate alınarak değerlendirildiğinde, bunun kadına yönelik şiddeti tasvip edecek bir söylem olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Hz. Peygamber'in kadınlara yönelik söz ve uygulamaları ve özellikle de kadınlarını dövme-ye kalkışan sahabeleri sert bir dille uyarıp böyle bir eyleme müsaade etmemesi, bu kanaatimizi doğrulamaktadır. İlerleyen dönemlerde yaşanan bazı olumsuz gelişmeler, İslam düşüncesinin özünü ve esasını etkileyen bir olgu değildir. Zira kadına yönelik şiddet söylemini benimsemiş hiçbir düşüncenin, kendisine Kur'an ve Sünnet'ten dayanak bulabilmesi imkansızdır. Zira özü ve maksadı itibarıyla, toplumun çekirdeği sayılan aile müessesesinin korunmasını hedef alan söz konusu nassları, kadına yönelik şiddet içeren söylemler gibi değerlendirmek haksız ve yanlış bir algılamadır.

Günümüz toplumlarında kadına yönelik şiddet eğilimleri, her türlü eğitim faaliyeti ve yasal önlemlere rağmen varlığını sürdürmektedir. Her halükarda bunun, çözümü zor ve çok yönlü bir sorun olduğu ortadadır. Bu sorunu tümüyle ortadan kaldırmak ideal bir hedef olmakla birlikte, bu hedefe ulaşabilmek kolay değildir. Ancak en etkili çözüm yolu, insanların beşerî ilişkilerini tanzim eden dinî ve ahlakî öğretileri bilinç düzeyinde kavrayıp benimsemiş, yaptığı her davranışın hesabını yüce bir Kudret'e vereceği mesûliyetini taşıyan vicdanlı bireyler yetiştirmekten geçmektedir. Hz. Peygamber'in kadınlara tanıdığı haklar ve bu haklara riayetini dinî bir yükümlülük olduğunun kavranması, sahabe neslinde

³⁰ Müslim, Fedâil, 79, **Ebû Davud**, Edeb, 5.

³¹ Abdurrezzak, **Musannef**, IX/442-443.

³² İbn Hacer, **el-İsâbe**, IV/420.

çok kısa zaman içerisinde etkisini göstermiş ve kadın, kendisine tanınan bu haklar sayesinde gerçek kimliğini ve saygınlığını kazanmıştır. Dolayısıyla insanların düşünce ve yaşantılarında özümsemiş gerçek dinî ve ahlakî değerlerin varlığı, bu gibi sorunların çözümü konusunda etkin bir role sahiptir.

ABSTRACT**An Approach Toward Discourse of Violence in Islamic Thought**

This paper deals with the question if Islamic teaching paves the way toward discourse (and action) of violence. It seems that this kind of question or claim is based on either misunderstanding of Islamic teaching or misplacing Koranic verses and Prophetic hadiths within an improper context. Otherwise, no discourse of violence can find any reasonable support or basis from basic Islamic teaching.

Key Words: woman, violence, Islam, discourse, context
